

Plannen voorbij de horizon

Hans Leinfelder
UNIVERSITEIT GENT,
AFDELING MOBILITEIT
EN RUIMTELIJKE PLANNING

Ann Pisman
ARTESIS HOGESCHOOL,
DEPARTEMENT
ONTWERPWETENSCHAPPEN

(CHRISTOPHE VANDER EECKEN, REPORTERS)

In afwachting van een echte herziening, past Vlaanderen zijn ruimtelijk structuurplan (RSV) op korte termijn aan. Formeel wordt daarover gecommuniceerd en democratisch beslist, maar de herziening strookt niet altijd met de principes van het RSV. Gent respecteert bij zijn herziening wel de principes van het gemeentelijk structuurplan, maar houdt de discussie dan weer binnenskamers.

In 1997 presenteerde de Vlaamse regering het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (RSV) als het kader voor een vernieuwend beleid inzake ruimtelijke ordening. Structuurplanning moest de kern vormen van een nieuwe ruimtelijke planningsstrategie. En dat zowel op Vlaams, provinciaal als gemeentelijk niveau. Structuurplanning werd omschreven als "een continu maatschappelijk proces dat een dynamische ruimtelijke ordening mogelijk maakt". (Ministerie, 2004: 10). De opstellers zagen het RSV als een alternatief voor de overheersende ad hoc benadering in Vlaanderen. Tot dan ontbrak een alomtvattend ruimtelijk kader met behoeftebepalingen, eenduidige doelstellingen, criteria en interpretatiemarges.

Figuur 1: Drietrapsplanning (BRON: VERMEERSCH, 1994)

Vandaag is de planhorizon (2007) van het RSV al anderhalf jaar verstreken. En aangezien veel gemeentelijke ruimtelijke structuurplannen dezelfde planhorizon hebben, zijn ook zij dringend aan herziening toe. De druk op de Vlaamse regering en de gemeentebesturen om de ruimtelijke structuurplannen aan te passen, neemt dan ook hand over hand toe. Die druk is afkomstig van mid-

denvelorganisaties, projectontwikkelaars en politici. Opportunistische en slimme lobbyisten grijpen het verstrijken van de houdbaarheidsdatum aan om hun vraag naar toekomstige bedrijventerreinen of golfterreinen kracht bij te zetten – en wie kan het hen kwalijk nemen? Om wat stoom af te laten, besliste zowel de Vlaamse regering als bijvoorbeeld het Gentse schepencollege om hun beleidskader gedeeltelijk aan te passen en zo de houdbaarheid te verlengen. De Vlaamse regering heeft immers voor 2012 een vol-

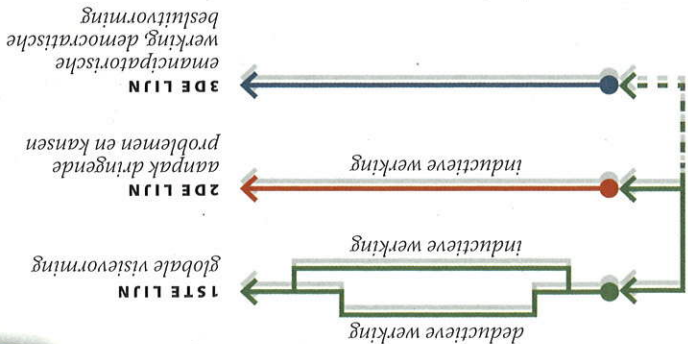
ledig nieuw RSV aangekondigd. In die zin is het logisch dat Gent dat nieuwe gewestelijke kader afwacht alvorens zelf nieuwe beleidskeuzes te maken. De vraag is of de gedeeltelijke aanpassing op Vlaams en Gents niveau wel strookt met het theoretische concept van structuurplanning als een vorm van strategische planning, zoals dat in de jaren 1970, 1980 en 1990 in Vlaanderen werd ontwikkeld.

DE THEORIE VAN DE JAREN 1970 EN 1980

Charles Vermeersch lanceerde in de jaren 1970 in zijn doctoraatsonderzoek structuurplanning als een alternatief voor de vigerende “eindtoestandplanning” (Vermeersch, 1975 en 1977). Hij vertrekt van een drietrapsplanning (figuur 1) met een hiërarchische verhouding van drie te onderscheiden trappen in het planingsproces: trap één is een richtplan/visie voor de lange termijn, trap twee een structuurplan voor de middellange termijn en trap drie een plan van actie voor de korte termijn.

Het richtplan (de visie) is steeds bepalend voor het structuurplan en de actie, en het structuurplan is bepalend voor de actie. Het structuurplan ligt in de visie ingebed, zoals de actie in het structuurplan. De drie trappen zijn onderling afhankelijk: ze zijn niet willekeurig maar hiërarchisch gerangschikt. (Vermeersch, 1994) (Figuur 1)

Jef Van den Broeck putte in 1987 uit zijn ervaringen in de Ru- pelstreek voor een werkmethode voor structuurplanning die zich

Figuur 1: Driestapenplanning (BRON: VERMEERSCH, 1994)

gelijktijdig en stapsgewijs op drie sporen beweegt (figuur 2). Hij bouwt voort op de theorievorming van Vermeersch. Het eerste spoor ontwikkelt een globale visie op de lange termijn. Spoor twee pakt dringende problemen en kansen op korte termijn aan. Het derde spoor bouwt de democratische besluitvorming en communicatie uit. Belangrijk is dat Van den Broeck uitgaat van een constante wisselwerking tussen de drie sporen. De aanpak van problemen en kan-

sen op de korte termijn kan worden geïnspireerd door een (zelfs embryonale) langetermijnvisie. Tegelijkertijd kan de aanpak op de korte termijn inspirerend werken voor de visie op de lange termijn. Andersom kan de communicatie over de ontwikkeling van de langetermijnvisie of over de aanpak van korte termijnacties de eerste twee sporen beïnvloeden. (Figuur 2)

Voor Vermeersch (1994: 74) zit in de “driestapenbenadering” het gevaar dat: “de problemen, de hieraan gekoppelde problemenoplossingen en de hiermee gepaard gaande acties, in belangrijke mate bijdragen aan de visievorming en deze aldus conditioneren. (...) Een visie kan wel – en moet idealiter – opgebouwd worden los van elke probleemoplossende aanpak, wat niet betekent los van de problemen. Wat niet belet dat actie aan visie getoetst moet worden en dit zelfs liefst zo snel mogelijk.”

Beide theorieën hielden uiteindelijk stand in de Vlaamse planningspraktijk, al vond het concept van Jef Van den Broeck de meeste weerklank, onder meer omdat het werd opgenomen in de breed verspreide informatiemap van de Vlaamse overheid “Structuurplan-

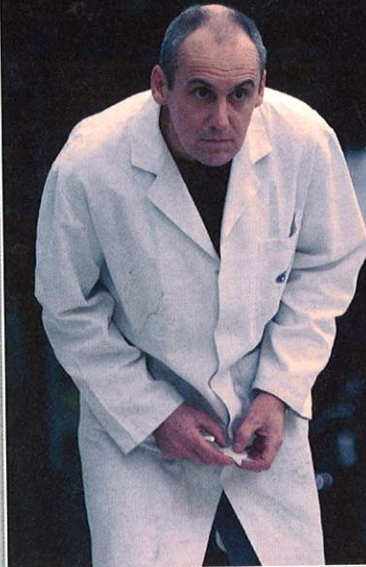
ning, een handleiding voor gemeenten”. Bij de opmaak van het eerste RSV in de jaren 1990, vonden beide denkers en theoretici elkaar – let- terlijk en figuurlijk – in het gezelschap van Louis Albrechts. Later voegde Van den Broeck (2004) nog een vierde spoor aan zijn concept toe. Terwijl hij de emancipatorische werking van de ruimtelijke planning aanvaardde als een onderdeel van het derde spoor beschouwde, onderscheidde hij nadien de zich langzaam wijzigende mentaliteit in het denken over ruimtelijke kwaliteit, als

EEN NIEUW VOCABULARIUM

De goedkeuring van het RSV in 1997 en van het “Decreet houdende de organisatie van de ruimtelijke ordening” in 1999, zorgden voor een golf van structuurplannen in Vlaanderen. De vijf provincies werkten een pro- vinciaal ruimtelijk structuurplan uit en vandaag beschikken meer dan

*Genk wordt een poort
voor het aantrekken
van hoogwaardige
internationale
investerings.*

ROGER JOB, REPORTERS

180 (van de 308) Vlaamse gemeenten over een goedgekeurd ruimtelijk structuurplan.

Het allereerste RSV leidde tot een maatschappelijk debat over de wenselijkheid van allerlei initiatieven met een ruimtelijke impact. Overheidsdiensten, provincies, gemeenten, middenveldorganisaties en burgers discussieerden de voorbije jaren op verschillende echelons en in heel Vlaanderen over het nut en de noodzaak van bijkomende bedrijventerreinen en woongebieden, de ontwikkeling van zeehavens of stationsomgevingen, de versterking van de natuurlijke en de agrarische structuur, de aanleg van nieuwe infrastructuur ... Mondjesmaat groeide bij burger en politicus het besef dat ruimtelijke kwaliteit in Vlaanderen een schaars goed is dat niet stilzwijgend kan worden opgeofferd aan het zoveelste ambitieuze nieuwe project.

Het RSV stelde bovendien aan burger, beleidsmaker en politicus een volstrekt nieuw vocabularium ter beschikking. Voortaan konden ze in een min of meer gemeenschappelijke taal over ruimtelijke kwaliteit discussiëren. Het lijvige RSV staat immers vol met kwaliteitsvolle ruimtelijke principes en ontwikkelingsperspectieven voor verschillend ruimtegebruik (wonen, bedrijvigheid, landbouw, natuur ...).

Met de gemeentelijke plannen is het heel anders gesteld. Veel van de 180 gemeentelijke ruimtelijke structuurplannen zijn niets meer dan magere en weinigzeggende beleidsdocumenten, die in de eerste plaats aan de vormvereisten van het decreet voldoen. De meeste gemeenten stelden een ruimtelijk structuurplan op omdat het één van de vijf voorwaarden is om als gemeente autonoom (zonder advies van het Vlaamse niveau) stedenbouwkundige vergunningen te kunnen uitreiken. De opstelling van zo'n vormelijk gemeentelijk structuurplan was evenmin de aanzet tot een lokaal maatschappelijk debat of het begin van een mentaliteitsverandering. Gelukkig voor de planningsprofessie zijn er voldoende gemeentelijke ruimtelijke structuurplannen die wel het resultaat zijn van interessante denkoefeningen over detaillering of algemeenheid, integrale of selectieve aanpak, ruimtelijk of thematisch perspectief ...

De twee grootste Vlaamse steden, Antwerpen en Gent, kregen in kringen van ruimtelijke planners terecht veel lof voor hun vernieuwende en "zoekende" processen en de daaruit volgende kwaliteitsvolle gemeentelijke ruimtelijke structuurplannen. Beide steden vonden, elk op hun manier, een evenwicht tussen een thematische en een gebiedsgerichte benadering van de ruimtelijke ontwikkeling van hun grondgebied.

HOUDBAARHEIDSDATUM IS VOORBIJ

Omdat de planhorizon 2007 is verstreken, besliste de Vlaamse regering het RSV te actualiseren en gedeeltelijk te herzien. Om de planhorizon tot 2012 te kunnen verlengen, koos de regering in de eerste plaats voor een aanpassing van de kwantitatieve ruimtebehoefte en taakstellingen. Zo wil ze ruimtevrage en ruimteaanbod op elkaar afstemmen. Tegelijkertijd wordt, binnen de samenhang van het RSV, een beperkt aantal inhoudelijke onderdelen partiel herzien en aangevuld. (Vlaamse regering, 2008)

Deze actualisering vertaalt zich in de samenvattende ruimteboekhouding – nu "begroting van de ruimte" genoemd. Volgens die begroting is er tussen 2007 en 2012 nood aan 3.500 ha bijkomende ruimte voor bedrijvigheid en 2.500 ha voor recreatie. De kwantitatieve taakstelling is wiskunde voor gevorderden en volledig ontoegankelijk en niet transparant, zelfs voor houders van een ingenieursdiploma. Zeker wanneer blijkt dat meer dan de helft van de in 1997 voorziene 7000 ha bijkomende bedrijventerreinen in 2007 niet was bestemd in ruimtelijke uitvoeringsplannen.

De tweede taakstelling – op zich terecht, gezien de toenemende behoefte aan terreinen voor sport, recreatie en toerisme – is de gefilterde som van aan de ene kant de ruimteclaims van Toerisme Vlaanderen en verschillende sportfederaties en aan de andere kant de behoefte aan ruimte voor de regularisatie van weekendverblijven. Ruimtebegroting bereikt een climax wanneer blijkt dat geen van de andere gebruikers ruimte moet afstaan voor deze bijkomende behoefte. Vlaanderen blijkt op basis van nieuwe digitalisering- en meettechnieken immers groter te zijn (geworden) dan in 1997 werd gedacht. Deze gewonnen oppervlakte niet door te rekenen naar de referentie situatie 1997, wordt nu gesuggereerd dat de bijkomende bedrijven- en recreatieterreinen zonder enig leed kunnen worden ingeplant. In de praktijk zullen ongetwijfeld de gebruikers van open ruimte – landbouw, natuur, bos... – mogen inleveren. (Draulans, 2009)

Wat de herziening betreft, zijn vooral de inhoudelijke aanpassingen bij de economische activiteiten vermeldenswaard. In het RSV is al meer dan de helft van de gemeenten een "economisch kno-

De stationsomgeving van Brecht wordt een economisch knooppunt. Tegen de principes van het RSV in. In één van de laatste grote open ruimten in Vlaanderen.

punt". Nu komen daar nog meer dan tien "bijzondere economische knooppunten" bij. Volgens de nota van de Vlaamse regering werden de groeimogelijkheden voor deze "economische knooppunten" onderworpen en werden ze kwalitatief getoetst op basis van de vier ruimtelijke principes van het RSV.

GENK WORDT EEN POORT

De stationsomgeving in Brecht (tussen Antwerpen en Breda) is de meest flagrante illustratie van de absurditeit van die stelling. In de omgeving van deze nieuwe stopplaats op de hogesnelheidslijn van Antwerpen naar Nederland, is er momenteel namelijk geen noemenswaardige economische activiteit. Bovendien ligt deze stationsomgeving in de Noordereikampen, één van de laatste grote open ruimten in Vlaanderen waar in principe "het fysisch systeem ruimtelijk structurend" zou moeten zijn. De ambitie om op deze plek "een bovenlokale ontwikkeling van stedelijke functies die gerelateerd zijn aan het openbaar vervoersnetwerk" te stimuleren, staat bovendien haaks op de principes van "gedecentraliseerde bundeling" en van "infrastructuur als basis voor locatie van activiteiten" met hoge verkeersgeneratie (kantoren, voorzieningen...). In de stationsomgeving van groot- en regionaalstedelijke gebieden. Bij verschillende andere bijzondere economische knooppunten kunnen even pertinente vragen over de validiteit van de keuze worden gesteld.

Tenslotte is er het voorstel om Genk als een bijkomende "economische poort" te selecteren – naast de vier zeehavens met hun "internationale georiënteerde multimodale logistieke parken", de internationale luchthaven van Zaventem en de HST-stations van Antwerpen en Brussel. Met deze keuze krijgt het "achtergestelde" Limburg ook een "motor voor ontwikkeling" voor het "aan trekken van hoogwaardige internationale investeringen" (Ministerie, 2004).

De Vlaamse regering gaat de boer op met deze actualisering en gedeeltelijke herziening. Een informatorische langs gemeenten, provincies en adviesraden gaat vooraf aan het decretaal voorgeschreven openbare onderzoek waarbij iedere overheidsinstantie, burger en middenveldorganisatie de kans krijgt om bezwaar aan te tekenen. Vraag is of deze procedure werkelijk leidt tot de democratische besluitvorming, die Van den Broeck in zijn derde spoor voorzag. Vast staat evenwel dat de Vlaamse overheid over de actualisering en de herziening heeft gecommuniceerd.

COMMUNICATIE NA DE BESLUITVORMING

Vanuit eenzelfde zorg omtrent de verstreken planhorizon kwam Gent met een discussienota "Uitvoering RSG 2008-2012". Deze nota bevat een verfining en verduidelijking op drie vlakken: een herziening van de (kwantitatieve) taakstellingen met de wegwerking van achterstand-situaties en het formuleren van nieuwe taakstellingen, de evaluatie van bestaande en de formulering van nieuwe strategische kernprojecten en tot slot de verduidelijking van de operationalisering van enkele opties uit het bestaande gemeentelijk ruimtelijk structuurplan.

De nota merkt op dat "het RSG, vijf jaar na datum, nog steeds een samenhangende visie op de gewenste ruimtelijke ontwikkeling van de stad Gent biedt. Een tijdroevende herziening is binnen deze legislatuur niet nodig. Het stadsbestuur van Gent kiest er dan ook voor het RSG in de periode 2008-2012 als beleidsdocument te bevestigen en het verder te gebruiken." (Stad Gent, 2008: 2) Dat lijkt voor het grootste deel van de discussienota ook correct: de meeste beleidskeuzes liggen in de lijn van het structuurplan uit 2003. En de bijkomende strategische kernprojecten bouwen voort op de oorspronkelijke visie en taakstellingen.

Probleematischer is de manke relatie tussen het korte- en lange-termijnspoor van het structuurplanningproces van het RSV. Zoals hierboven aangegeven, is het onduidelijk hoe de bijzondere economische knooppunten, de nieuwe poort Genk en de bijkomende ruimte voor bedrijvigheid en recreatie, sporen met de ruimtelijke principes en ontwikkelingspectieven van het nog geldende RSV. Aangezien de die in 2012 het daglicht zou moeten zien, zouden de actualisering en herziening op het bestaande beleidskader moeten voortborduren.

Door enkel de aanvullingen en wijzigingen in de politieke en maatschappelijke besluitvorming te betrekken, worden in elk geval mogelijke anomalieën van de korte termijnherziening ten opzichte van de principes van de vigerende langetermijnvisie gecamoufléerd. Of is het een bewuste strategie om bezwaren tegen niet geactualiseerde of niet herziene delen van het RSV te vermijden? Want welke burger of regionale of lokale politicus kan op die manier nog oordelen of deze actualisering en herziening daadwerkelijk bijdragen aan een duurzame ruimtelijke ontwikkeling van Vlaanderen?

De klimaatverandering zou zonder meer kunnen leiden tot een algemeen bouwverbod in overstroomingsgebied.

Delicater is de realisatie van bijkomende bedrijventerreinen om te "anticiperen op de economische dynamiek". In vergelijking met de slechts in beperkte mate gerealiseerde taakstellingen voor (sociale) woningen en bossen tot 2007, bleef de ingebruikname van bedrijventerreinen net onder de vooropgestelde taakstelling van 10 ha/jaar, en is al 102,5 ha voor bedrijvigheid in

ruimtelijke uitvoeringsplannen verankerd. Toch stelt de discussie-nota voor om in de periode 2008-2012 jaarlijks minimum 10 ha bijkomende bedrijventerreinen in gebruik te nemen – waardoor er in 2012 zelfs een kleine reserve zal zijn – en de ijzeren voorraad bedrijventerreinen uit te breiden tot minimaal 30 ha. Beide taakstellingen hebben volgens de nota zowel betrekking op planningsinitiatieven als op uitvoering op het terrein. Gezien de al verregaande realisatie tot 2007, betekent dit dat de oppervlakte aan bedrijventerreinen tussen 2008 en 2012 forser zal groeien dan destijds in het ruimtelijk structuurplan Gent werd voorzien.

Tenslotte is de operationalisering van enkele opties uit het bestaande gemeentelijk ruimtelijk structuurplan niet altijd even onschuldig: een uitbreiding van de sites voor kantoren naar "kantoren en kantoorachtige" gebouwen, het richtinggevend (orde van grootte) karakter van de oppervlakten aan kantoren en handelszaken per site, en de uitwisselbaarheid bij de opmaak van ruimtelijke uitvoeringsplannen van detailkleinhandel en vrije tijd op locaties die in het structuurplan bedoeld waren voor handelszaken. (Voor de duidelijkheid: kantoorachtige gebouwen hebben het uitzicht van kantoren, maar huisvesten ondernemingen die ook met onderzoek en productie bezig zijn, zonder loketfunctie.) Deze verduidelijkingen betekenen op het niveau van de stad Gent misschien weinig, maar kunnen voor de (directe) omgeving een behoorlijke ruimtelijke impact hebben.

Samengevat: de Gentse discussienota gaat vooral over de realisatie op korte termijn van de langetermijnvisie van het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan uit 2003. Toch zijn de aanvullingen op de taakstelling voor bedrijvigheid en de inhoudelijke verduidelijkingen over kantoren, handel en vrije tijd 'substantiële' inhoudelijke wijzigingen ten opzichte van de langetermijnvisie. Wat echter opvalt, is de onwil om de bevolking met deze beleidsopties te confronteren. De nota circuleert bij de betrokken stadsdiensten en is besproken in de gemeentelijke adviescommissie voor de ruimtelijke ordening (gecoro) en de themacommissie van de gemeenteraad. Het wordt tenslotte voor kennisgeving – niet ter goedkeuring – aan de gemeenteraad voorgelegd.

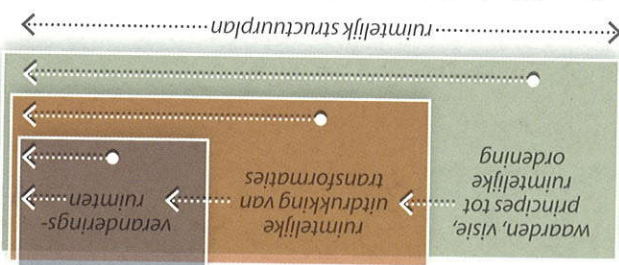
In de nota (Stad Gent: 14) staat wel: "Vanaf de goedkeuring van de nota uitvoering RSG moet actieve en regelmatige communicatie naar de gecoro en naar het ruimere, geïnteresseerde publiek plaatsvinden." De communicatie met de bevolking vindt dus niet plaats, maar na de (democratische?) besluitvorming plaats. In ieder geval staat dit angstvallig stilzwijgen in scherp contrast met de grote publiciteitscampagne "Gent Over Morgen" – zelfs met filmpjes op YouTube – waarin het stadsbestuur de bewoners uitnodigt om na te denken over het uitzicht van Gent in 2020.

HET VUUR AANWAKKEREN

De actualisering van het RSV en van het gelauwerde gemeentelijk ruimtelijk structuurplan Gent illustreert hoe de drie sporen uit de oriëntatie van de structuurplanning van Vermeersch en Van Broeck in de praktijk dreigen te divergeren. Formeel wordt de actualisering van het RSV gecommuniceerd en democratisch besproken, maar enkel en alleen volgens de bij decreet vastgelegde paden. Zeker is dat deze herziening op korte termijn in een langetermijnvisie (i)

Cruciaal zijn vorm en inhoud van het structuurplan

maatschappelijke
transformaties

Figuur 3. Denkoefening over inhoud van ruimtelijk structuurplan.

wilkeeling) wordt ingebed. Het aansnijden van 6.000 ha open ruimte voor bijkomende bedrijven - en recreatieterreinen, de selectie van een tiental bijkomende bijzondere economische knooppunten of van Genk als poort, zijn moeilijk of niet te verzoenen met de principes van het huidige RSV.

Bij de herziening van het gemeentelijk structuurplan Gent is het net omgekeerd. De opties uit de actualisering liggen grotendeels in de lijn van de langetermijnvisie uit 2003. Maar omdat het schepencollege bewust ervoor kiest om de bespreking binnenskamers te houden, houdt het deze korte termijnherziening buiten de democratische inspraak- en besluitvormingsprocedures.

Betekent één en ander het einde van structuurplanning? Zijn deze "démarches" van goed menende ruimtelijke planners een signaal van een onherroepelijk slijtageproces? Gezien het vierde spoor van structuurplanning – de emancipatorische werking van de ruimtelijke planning, dat nog veel meer tijd vergt dan de ontwikkeling van een langetermijnvisie – moet het antwoord een stellig "neen" zijn. De vlam van de in de jaren 1990 ingezette mentaliteitsverandering binnen de samenleving om opnieuw na te denken over ruimtelijke kwaliteit, moet worden aangewakkerd in plaats van te worden gedood. Misschien is het stilstand voor een meer hedendaagse strategische structuurplanning.

Cruciaal hierbij zijn de vorm en de inhoud van het ruimtelijk structuurplan. De bestaande ruimtelijke structuurplannen zijn omvangrijke en alomvattende planningsdocumenten die tot op een vaak onooglijk detailniveau ruimtelijke ontwikkelingen trachten te stroomlijnen. Geen wonder dat ze slechts een beperkte houdbaarheidsdatum hebben. In de samenleving vinden immers permanent transformaties plaats waarvan de (omvang van de) ruimtelijke impact helemaal niet kan worden voorzien in zo'n soort structuurplan. Dat leidt tot aanpassingen. Die herzieningen kunnen vormelijk zijn (wijzigingen in paragrafen, alinea's, zinnen of zelfs woorden). Soms gaat het ook over verregaande inhoudelijke bijstellingen.

Daarom zouden ruimtelijke structuurplannen moeten evolueren naar Zien waardige documenten – documenten met een harmonieus evenwicht tussen wat wel en wat niet moet worden gezegd, een evenwicht tussen wat belangrijk en al geweten is en wat ook belangrijk is, maar nog onvoldoende geweten en dus onzeker. Figuur 3 geeft schematisch weer hoe zo'n evenwichtiger ruimtelijk structuurplan zou kunnen worden opgebouwd.

MEER ZIEN IN DE PLANNEN

In het proces van ruimtelijke structuurplanning tracht een overheid na te denken over hoe ze maatschappelijke transformatieprocessen (vergruiping, klimaatverandering, economische crisissen ...) in de ruimte kan opvangen. Maar de ontwikkeling, de (ruimtelijke) omvang en de (ruimtelijke) impact van deze transformaties zijn op het moment van de opmaak van een ruimtelijk structuurplan niet altijd even goed bekend. Daarom moet een ruimtelijk structuurplan in de eerste plaats een ruimtelijk kader zijn, dat een visie en ruimtelijke principes bevat. Het moet als referentiekader bruikbaar blijven voor onvoorzien of nog ongekende nieuwe maatschappelijke ontwikkelingen. Waar er meer zekerheid bestaat over de ruimtelijke uitdrukking van maatschappelijke transformaties, kan het ruimtelijk structuurplan concreter worden. Zo zou de klimaatverandering zonder meer kunnen leiden tot een algemeen bouwverbod in overstromingsgebied.

Wanneer maatschappelijke transformaties bovendien ruimte-lijk kunnen worden begreep en in het betrokken gebied al dan niet interfereren met andere transformatieprocessen, is het voor dit beperkt aantal "veranderingsruimten" zelfs mogelijk om in het ruimtelijk structuurplan gebiedsspecifieke ontwikkelingspectieven op te nemen. Door ruimtelijke structuurplannen zo op te bouwen, is het wellicht mogelijk om in de toekomst te voorkomen dat aanpassingen en herzieningen het bredere kader ontberen.

NOTEN > Draulans, D. (2009). Vlaanderen is gegroeid. Knack, 39 (4), blz. 10-11. > Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap (2004). Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen, gecombineerde versie (april 2004). Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Afdeling Ruimtelijke Planning, Brussel. > Stad Gent (2008). Discussienota uitvoering RSG 2008-2012, versie college 27/11/2008. Niet gepubliceerde discussienota. > Van den Broeck, J. (1987). Structuurplanning in de praktijk: werken op drie sporen. Ruimtelijke Planning, aflevering 19, blz. 53-119. > Van den Broeck, J. (2004). Strategische structuurplanning. In: Loockx, A., Shannon, K., Tuts, R. & Verschure, H. (eds.). > Urban trialogues, visions-projects-co productions. UN-Habitat, KULeuven, Leuven, Nairobi. > Vermeersch, C. (1977). De structuurplanning als type ruimtelijke planning, een geldig alternatief?, CIAUD/CASD, Brussel. > Vermeersch, C. m.m.v. Houthaave, R. (1994). Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen, addendum, actualisatie en gedeeltelijke herziening van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen 1997 zoals principieel goedgekeurd door de Vlaamse regering op 12 december 2008.

Driemaandelijks:
juni - juli - augustus
2009

ruimte

vakblad van de Vlaamse Vereniging voor Ruimte en Planning

Themanummer

herziening Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen

2